

Varga Imre

MAGYAROK, JÁSZOK EGY FRANCIA VERSGYŰJTEMÉNYBEN

Rendkívüli jelenség, hogy egy külföldi költő kötetnyi verset írjon Magyarországról, hazánk tájairól, városairól, történelmének számos mozzanatáról, népéről, hogy saját élményei alapján rajzoljon rokonszenves képet, és hogy mindezzel kedvet keltsen más országokban még mindig kevésbé ismert múltunk és jelenünk felfedezésére.

Ezt tette Bonnerjea René 384 lapos, két részben megjelentetett, 257 költeményt tartalmazó versgyűjteményében. (Az első rész impresszuma Budapest-London, 1998. 182 lap; a másodiké Budapest - London, 2001. 202 lap) A kiadvány címe: *Utam feléd. Költemények Magyarországról. (MA ROUTE VERS TOL POEMES SUR LA HONGRIE)*

A kötet az eredeti versek mellett 6 magyar vers francia és 29 költemény angol fordítását is tartalmazza. (Ez utóbbiak között 13 József Attila, 12 Ady Endre, 3 Szabó Lőrinc, 1 Illyés Gyula költeménye).

A kötet 222 eredeti darabja - természetesen - nem mind magyar vonatkozású. A legkülönbözőbb témákról személyes, lírai hangú vagy elbeszélő vers alkotja a többséget. Sok a szerelmi tárgyú, az öregségről vagy más problémáról elmélkedő, családi, történelmi, természeti stb. téma. Ezek jó része is azonban magyarországi élmények, visszaemlékezések felidézése, kapcsolatban áll hazánkkal. A magyar tárgyú versek a gyűjteménynek mintegy harmadát alkotják. Köztük jász vonatkozásúak is. A szerző 1936-1942 között sokszor tartózkodott Jászberényben, itt sok barátot szerzett. Elsősorban a nyári vakációk idejét töltötte itt. Ezek az alkalmak nagyban hozzájárultak magyar nyelvi ismereteinek elmélyítéséhez. Illőnek tartjuk, hogy a magyar nép és föld szeretetéért a külföldiekhez és hozzánk egyaránt szóló költő nem szokványos életéről, és legalább magyar tárgyú verseiről röviden szóljunk.

Olvasóira gondolva, a franciául verselő szerző maga is különösnek tartja, hogy egy angol anyától, hindu apától származó személy, aki nyelvész, az eszkimókról szóló tudomány szakembere, Magyarországról írjon. De hát életének nagy részét töltötte itt, költeményeit ez a szép ország inspirálta - írja az Előszó - ban. Bemutató versében (*Felvilágosítás*) hasonlóan szól:

Angol - hindu ember, franciául verselt.

Költőként nem ismert, Magyarországon élt.

Sakkozott, töprengett, s eszkimó nyelvész lett.....

Akit az Isten egyben úgy teremtett,

Hogy idegen testbe zárt francia lelket.....

A továbbiakban azonban csak magyar vonatkozású, magyar tárgyú szerzeményeivel foglalkozunk. Mellőzzük a személyes jellegű lírai (szerelmi, bölcselkedő, családi stb.), az idegen témájú leíró, elbeszélő, történeti verseit, valamint költészetének esztétikai jellegű, verstani értékelését.

Érdeemesnek tartjuk azonban, hogy előbb nem mindennapi életéről, életpályájáról szóljunk. Londonban született, angol anyától és hindu apától 1914-ben. Apja 1912-től kezdve élt Londonban, előbb jogot tanult, majd nyelvtudománnyal foglalkozott. 1920 és 1926 között Berlinben dolgozott, hindi nyelvek oktatójaként és etnológusként. Fia, René, itt végezte el az elemi iskolát és sajátította el a német nyelvet. 1926-ban a család Párizsba költözött. Bonnerjea gimnáziumi tanulmányait a neves Henri IV. liceumban végezte, 15 éves korában érettségizett. A bengáli nyelvből disszertációját író apjának 1929-ben a George Washington egyetemen tanári állást ajánlottak fel. A család az Egyesült Államokba költözött. Bonnerjea a washingtoni egyetem állat- és növénytan szakára járt, bár a francia irodalom jobban érdekelte. Az egyetem addigi történetében legfiatalabb hallgatóként szerzett B. A. diplomát. Az egyetemi újság külön cikkben ünnepelte a fiatalember teljesítményét.

1935-ben visszatértek Párizsba. Itt az iráni nyelvek iránt erősen érdeklődő magyar mérnök, Hevesy Vilmos, felhívta Teleki Pál gróf figyelmét Bonnerjea apjára. Az ő segítségével kapott szanszkrit nyelvtanári állást a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen. Fia az Eötvös Kollégium tagjaként a Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészkarán irodalmi tanulmányokat folytatott; francia és angol nyelvből, nyelvészetből doktorátust szerzett. Ebben az időben magántanítványok nyelvtanításából élt. A második világháború alatt az Eötvös Kollégiumban és az Alliance Française-ban is franciát oktatott. Apja 1940-ben meghalt, anyja pedig a háború befejeztével visszatért Angliába. Költőnk Magyarországon maradt, mivel 1945-ben itt megnősült. (A házasságból egy leány és egy fiúgyermek született). Budapesten Nagy Britannia követségén létrehozott egy nagyszerű könyvtárat. A hatóságok azonban nem nézték jó szemmel, hogy az emberek az angol követségre járnak, ezért a könyvtárat a British Council épületébe telepítették át. Könyvtárosként dolgozott, emellett a követség alkalmi tolmácsa, fordítója volt. Sem munkája sem személye nem élvezte a rendszer rokonszenvét. A kisebb-nagyobb zaklatások egymást követték. Mikor ezek személyét és családját komolyan veszélyeztették (a felesége is a brit követség alkalmazottja volt!), az angol külügyminisztérium a családot 1971-ben kimentette Londonba. 1971-ben nyugalomba vonult, bár Londonban a British Council még évtizedeken át igénybe vette széles körű nyelvismeretét. Ezekben az években mélyült el a nyelvészeti tanulmányokban. Az ural-altaji, finnugor, indoeurópai nyelvek és népek története érdekelte, főleg pedig az ezen népek közti kapcsolatok, nyelvük fejlődése, rokonsága. Így vált fokozatosan a szamojéd, majd az eszkimó nyelvek és népek specialistájává. Több részproblémával foglalkozó tanulmánya jelent meg nyomtatásban. Az eszkimókról szóló vaskos kötete most van nyomtatás alatt.

A költészettel egész fiatalon, Franciaországban kezdett foglalkozni. Korábbi verseiből azonban nyomtatásban csak budapesti egyetemi tanulmányai befejezése után jelent meg francia nyelvű költeményeiből (*Alexandrins barbares* címen) válogatás. Ezek részben még Párizsban, részben

Budapesten írt szerzemények. Ekkorra már jól ismerte nyelvünket, melynek megtanulására különös hévvel vetette rá magát, mivel a magyar nyelv - az általa beszélt nyugati nyelvektől nagyban eltérő - nyelvi rendszere izgalmas élménnyé tette számára annak megismerését. Olvasmányai elsősorban a modern magyar költők voltak. Nemsokára Ady 62 költeményének angol nyelvű műfordítását tette közzé (Endre Ady: *Poems*, Budapest, 1941.)

Ekkortájt is, később is franciára, angolra fordított magyar költőket. Ezek kiadására nem került sor. A fordítások nagy része ma is íróasztala fiókjában hever kiadásra várva. Megkereséseire a kiadók azt a választották, hogy kiadásuk „nem kifizetődő”.

Magaszülte, eredeti versekről hosszú idő óta nem beszél. Illetőleg mostani versgyűjteményében életének rövid *Epilógusában* mond annyit, hogy 30 év óta „egyetlen verset sem írt”.

Egy másik versében (*Újraszületés*) azt írja meg, hogyan tért vissza régi-régi álmához, hogy költő legyen. Az egyik délután, öreg, fáradt testét pihentetve, váratlan vihar támadt. A fekete felhőből mintha villámcsapás érte volna, s valami sámánszerű démon az asztalához kényszerítette. Tollat fogva, az öregség keserűségétől megszabadulván, takaróját elhajítva írni kezdett. Csaknem három hónapon át írt, csak írt, szinte alvás nélkül, delíriumos állapotban. Ekkor ettől az időtől fogva születtek részben a most nyomtatásban megjelent szerzeményei.

Jórészt visszaemlékezések. Minthogy ifjúságát, férfikorának javarészét hazánkban töltötte (1935 - 1971), többször énekelt az itt átélt élményeiről, a látott tájakról, városokról, az emberek életmódjáról, szokásairól, egyes vidékek növény-, állatvilágáról.

Kedvelt témája az Alföld, melyet időnként a Pusztá szóval cserél fel, bár a két szónak tartalma nem azonos. Az utóbbinak képe legtömörebben a *Hortobágy* című versben található meg. A költőt megnyugtatja a végtelen tér. Este felé jár az idő, a hőség csillapultával a végtelen rónán jár-kél. Itt egy racka juhnyáj, távolabb egy vágató csikós. A látóhatár szélén gémeskút, nagyszarvú szürke ökrök. Egy puli ugatása hallatszik csupán, ennek az irreális világnak a csendjében.

Ugyanaz a csend, békesség ez, mint amelyik az éjszakai tűz mellett békével tölti el a háborút megjárt csikós lelkét, mikor a tüzet, paraszt piszkálva azokra a bajtársakra gondol, akik elestek a háborúban hősként, de feleslegesen. Boldogan él ő, hála Isten, a pusztá békés csendjében. (*Az Alföld nyugalma*) Bonnerjea verseiben az ország más tájairól is énekel. Ezek azonban sokszor személyes vonatkozású lírai darabok. (*A Balaton tündére; Alba Regia; Éjjel a Szent Gellért hegyen; Húsvétkor Szegeden*) Több városunkról általában valamilyen történelmi eseménnyel összefüggésben szerez verset.

Kizárólag a magyar történelemből nem sokszor merített témát. A legkorábbi történelmi alak, aki megihlette, Géza fejedelem (*Géza fejedelem Esztergomban*). Jól látja történelmünkben játszott fontos szerepét, hogy véget vetve a kalandozásoknak, és kibékülve a nyugati országokkal, behozta a kereszténységet. Az ország székhelyévé tett Esztergomban templomot építtetett, akárcsak Pannonhalmán.

A török hódoltság korából, a magyarság számára oly végzetes, gyászos mohácsi csata és a 25 évvel később, a törököktől ostromlott Eger hős védőinek győzelme szolgált költőnknek témául (*A mohácsi csata; Eger*).

A második világháború idejéből való megható elégiában Teleki Pált, a nemzet tragikus mártírját gyászolja (*Elégia*). 1956 szelleme sugallta a *Budapesti balladá*-t. A három részből álló költemény a sokarcú várost ünnepli. Itt lehet boldog vidámságban igazán nevetni, itt lehet nyugalmasan, békésen élni, a bajban, ínségben legjobban sírni, a szabadság szent örületében lázadni, bátran a legszebben meghalni.

Költőnknel több városunk úgy vált történelmi szintérré, hogy az események idején még nem is éltek ott magyarok. Az előadott esemény még a honfoglalás előtt történt, csak a későbbiek során lett a hely Magyarország része. Jellemző, hogy a versekben ezeket a helyeket is mindig mai magyar nevükön említi a szerző.

Esztergomban évekig tartózkodott, írt, harcolt a barbárok ellen Marcus Aurelius császár. (*Marcus Aurelius császár utolsó gondolatai Esztergomban*) A Carolint királyok is hosszú időt töltöttek itt, míg kiszorították az avarokat, hunokat Pannóniából. (*Nagy Károly és Pépin Pannoniában*) Nagy Károly csodálta a magyar íjászokat, seregében az ő harcmódozatát is alkalmazta. Nyilvánvaló, hogy az ilyen történetek részben a szerző olvasmányélményeiből, részben fantáziájából származnak. Jól látjuk ezt a Tours püspöke, Szent Mártonról szóló históriájában. Szombathelyen született a IV. században. Előbb Constantinus császár katonája, majd aszkéta remete, akit akarata ellenére a francia Tours város püspökévé tettek. A szerző, a múlt szenvedélyes bűvára, az eseményekkel egykorú vagy közelkorú források fáradhatatlan olvasója, tanulmányozta a Nagy Károly (782-814) korában keletkezett krónikát, mely szerint Szent Márton Florus, magyar király fia volt és Nagy Károly feleségének volt a testvére. Tanítványai, olasz bencések francia szerzettársaikkal jöttek Magyarországra, hogy Szent Márton tiszteletére templomot építsenek. Géza fejedelem helyezte el az alapkövet Szent Márton hegyének a tetején. Fia, Vajk, aki a keresztségben az István nevet kapta és tapasztalta Szent Márton segítségét, 1001-ben szentelte fel a templomot és gazdag adománnyal látta el a pannonhalmi bencés kolostort. A gallok védőszentjének tisztelője volt Kálmán király is. Ma itt még híres gimnázium is hirdeti a szent püspök nevét.

A törökök ellen harcolni érkezett Magyarországra, Szegedre, egy francia lovas 1433-ban. A róla szóló versben érdekes leírást olvashatunk a korabeli városról. (*Egy francia lovas Magyarországon 1433-ban*). Említsük meg még a magyar - francia kapcsolatokról szóló versek közül a *Lancelot* címűt, mely V. László és VI. Károly lányának házassági tervéről szól. Huszonhat szekéren érkezett a magyarok küldöttsége francia földre. Létre is jött az egyezség, de csak a fényes lakomára és egy esti ünnepségre került sor. Bekövetkezett a királylány szomorú előérzete: váratlanul megérkezett az ifjú király pestis vagy mérgezés által okozott halálának gyászos híre.

Zsigmond magyar király is járt egyszer Párizsban. A versszerző az uralkodó reális portréjának megfestése után azt a meghökkentő tettet beszéli el, hogyan mentett meg egy francia közembert a

bírák igaztalan ítéletétől azzal, hogy mint uralkodó, lovagjává emelte a tárgyalás helyszínén (*Zsigmond és a francia közember*).

Egy másik versében érdekes szerkezeti felépítésben, eredeti módon beszéli el egy alföldi parasztember „élményét” (*Egy bugaci parasztember álma*). Ez a bugaci ember telenként sokat olvasott Párizsról és arra vágyott, hogy láthassa egyszer „a világ királynőjét”.

Az aratás idején történt, mikor falujától távoli földjén búzáját aratta, ahová pulikutyája kíséretében lovas kocsijával érkezett. Már beesteledett, mikorra learatta búzáját. Fáradtan telepedett le, hogy éhségét a tarisznyájában magával hozott szalonnával, kenyérrel elűzze. A hőség még mindig nagy volt, fáradt testét elnyomta az álom. Álmában meglepő helyzetben látta magát. Ötös fogaton, két fehér ló hátán száguldott át Európán és Párizsba érkezett. Látta mindazt, amiről olvasott. Bőszárú gatyája lobogott amint árvalányhajás kalapjában, ötös fogatával végighajtott a Champs Elysées-n, a Concorde téren, a Rivoli utcán, stb. A franciák csodálkozva bámulták, tapsoltak. Ő meg azt kiáltozta: „Éljen Magyarország! Éljen Franciaország!” Ekkor billent félre feje és felébredt. Már sötét volt. Gyorsan összeszedte holmiját, lovát befogva pulijával hazakocsikázott. Otthon még egyszer megnézte Párizsról szóló könyveinek képeit. Soha nem járt faluja határán túl, de ha aztán délibábot látott, másfelé fordította fejét.

Akad a kötetben néhány turistát csalogató vers is. Nemcsak a török ellen Egert védő fáradt katonákat biztatja a szép visszatérő refrénje, hogy frissítő, erősítőként igyanak egri bikavért. Bizonyára a verset olvasó francia turistákat is ennek a fogyasztására ösztökéli a refrénnel.

A *Turista ballada* határozottan turistahívogató. A világ fényes nagy városain kívül van egy ország és egy nép, mely megéri, hogy megismerjék. Utazzanak hát Ausztrián, Bécsen túl a világjárók, nézzék meg Magyarország városait, a visszatérő refrén szerint „Budapest, Debrecen, Szeged, Eger és Győr” városát, keressék fel Tokajt, Herendet, a porcelán hazáját, az Alföldet, a délibáb földjét, no meg a Balaton üdítő vizét.

Magyarországra csalogató vers a *Ballade gastronomique* című is. A szegedi halászlé, a gulyás, cigánypecsenye, őzragu libamáj Budapesten egy Duna parti vendéglőben, kitűnő borokkal és süteményekkel és az elragadó panorámával minden igényes turista kívánságát kielégíti. A pesti Gerbaud cukrászdáról hasonló elragadtatással versel (*Egy híres cukrászda*).

A szerző többször emlegeti az ételízesítő paprikát. Meg kell említenünk a paprikával kapcsolatban gazdag képzeletének szellemes, talán leghumorosabb szüleményét, *A paprika eredete* című versét. Az Úr a teremtés munkájával már egy héten át fáradozott, amikor teremtésében gyönyörködni egy fa alá ült le pihenni. Ekkor, fejét a majd egykor élő Szent Péter felé fordítva, véleményét kérdezte eddigi munkájáról. Dicsérő szavaiból valami elégedetlenséget érzett ki. Péter, aki nem messze tőle egy kövön ülve eszegetett, alázatosan vallotta be, hogy míg az Úr pihent, azon gondolkodott, mit fog majd enni a megteremtendő millió és millió ember. A Teremtő szavaira, hogy táplálni fogja a világot, Péter azt kérdezte, mit tesz azokkal a népekkel, melyek különféle ízű ételeket kedvelnek majd. Az Úr megnyugtatja, minden népnek meglesz a kedvenc étele; az angoloknak a félig nyers beefsteak, az

olaszoknak a tészta, a dánoknak a hering, stb. Szelíd hangon kérdi az apostol, nem felejtette el véletlenül a magyarokat? Felnevetve, az Úr a földről egy fehér dobozból piros és zöld zacskót vesz elő, mondván: „Ez az én derék magyarimé, az én felséges paprikám.”

Talán a különös, ritkaság számba menő emlékek iránt érdeklődő turisták figyelmét is felhívni akarta a szerző, mikor megverselte Jászberénynek, a jászok fővárosának múzeumában féltve őrzött kincset, a Lehel kürijét. A kentaurok harcát és egyéb figurákat ábrázoló művészi faragásokkal díszített elefántcsont kürt eredete máig sem bizonyított kétségtelenül. A legenda Lehel vezérhez köti, az ő tulajdonának tartja. A költő elmondja a kalandozó magyarok csatájának, vereségének történetét, a kürt megcsorbulásának körülményeit. Mindezt olyan módon, hogy Lehelt és a kürt történetét párhuzamba állítja Nagy Károly vezérének, Rolandnak és kürtjének hasonlatos sorsával.

Bonnerjea, ahogy fentebb már említettük, amikor csak tehetette, vakációit leginkább Jászberényben töltötte.

*Fiatal éveim, ifjúságom városa Jászberény,
Benned annyi szép nyarat töltöttem én.
Öregségemben most, hogy rád gondolok,
Az évek megálltak, mert újra itt vagyok.*

Itt a Zagyva. Benne tanult meg úszni, egyszer majdnem belefúladt – mondja. Pedig milyen szelíd, lassú folyású. Újra látja a várost, a porfelhőt az utcáján. Hallja egy kuvasz mérges ugatását. Nem gondolja azonban, hogy az emberek mostani írásából tudomásul veszik, hogy testükben indoeurópai vér is kering.

Egy másik versében is megemlékszik a Zagyváról. Az Alföldön otthonos legszebb szomorúfüzek a Zagyva partján nőnek hatalmas fákká. Éjszakánként ágaik remegve zizegnek, régi harcok emlékét keltve. Jazigok – a költő szerint a régi jászok – seregei többször küzdöttek a fák alatt a rómaiakkal. A kiontott vértől lettek ilyen fenségesekké (*Az Alföld szomorúfüze*).

Bonnerjea ugyanis egy hosszabb énekben verselte meg a hajdani jászok őstörténetét: (*A jazigok*). Nem foglalkozik a jászok eredetének, nyelvének bonyolult, sokat vitatott problémáival. A mai jászokat az ókori jazigok (Jazyges) utódainak, velük azonos népnek tartja és a jazigok történetének folytatásaként, szól a magyarországi jászok történetének néhány mozzanatáról. Az első fejezetben, az előjátékban (Prélude) munkájának keletkezéséről beszél. Még Párizsban egyik magyar ismerőse kérte meg, hogy mivel Magyarországra jön, bizonyítsa be, amit ő régóta sejt, hogy ti. az ősmagyarok és az indo-irániak rokon népek, azonos eredetűek. A szerző már itt bevallja kárba vesztett fáradságát, de mégis felderített érdekes mozzanatokot. A második fejezetben (A Zagyva folyó) arról tájékoztat, hogy a régmúltban 450 évig élt a Zagyva tájain ez az indoeurópai jazig nép, mely talán hagyott itt leszármazottakat. A Kárpátokon túlról érkeztek, a rómaiaktól szkítáknak vagy szarmatáknak nevezett testvérnépek üzték

őket délnyugat felé. A következő részben Hérodotosz alapján ír arról, hogy a történetíró szerint a Fekete-tenger tájékán indo-iráni népség élt. A szarmaták átkeltek az Alsó-Dunán, a Fekete-tenger mentén a római birodalom határvidékén telepedtek meg együtt a jazigokkal.

A 4. rész érdekessége Ovidiushoz kapcsolódik. Ismeretes, hogy Augustus császár őt, Tomiba (ma Constanca), a Fekete-tenger mellé, a római birodalom e távoli városába száműzte, ahol akkor már éltek jazigok más perzsa, uráli néppel keveredve. Ovidius tíz évet töltött köztük. Bonnerjea igen részletes képet rajzol róluk, részletesen beszámol életükről. Ügyes lovasok, bátor emberek. Lóháton a Duna, a tenger jegén is. Éktelen kiáltozással, íjaikból kilőtt nyilakkal villámgyorsan, tömött sorokból képzett csoportokban támadnak. Egyaránt túrik az éhséget, szomjúságot. Vadászásból, halászatból szerzik táplálékukat. Sátorral fedett szekereken élnek.

Ovidiust a jazigok befogadták, szerették, sajnálták. Tudták, hogy nagy költő és elítélték a császárt, hogy nem bocsát meg neki, nem engedi meg a római számára szokatlan klímától, a hidegtől, magánytól szenvedő ember hazatérését. Ovidius ott halt meg közöttük; tisztességgel temették el, latin nyelvű sírfeliratot helyeztek sírhalmára.

A jazigok idővel, elhagyták a Fekete-tenger vidékét. Pannóniában állapotok meg, s olyan merészek voltak, hogy ismételten harcba keveredtek a római birodalommal, át-átcsapva annak időről-időre változó határain. Az ellenségeskedésből olykor fegyverbarátság, harci szövetség alakult ki közöttük. Midőn Hadrianus legyőzte Decebált, bizonyára a jazigokkal egyetértésben alapították meg Jasi városát. Hadrianus megbízott a jazigokban, legbensőbb szolgája közülük került ki. Mikor öngyilkosságra szánta magát, azt kívánta tőle, hogy ő végezzen vele. Szolgája, Mastor azonban nem bírta ezt megtenni urával.

Marcus Aurelius császár (161–180), biztosítani akarván birodalmának a Dunától és Rajnától védett határait, éveken át háborút viselt a birodalmat háborgató barbárok ellen. A szarmatákat kiűzte Pannóniából. Mikor pedig a jazigok a Rajnán túl akartak maguknak lakóhelyet szerezni, cselt vetett nekik és a Rajna jegén legyőzte a lovaikról leszállni kényszerített seregüket, visszaűzte őket a Rajnán túlra. A jazigoknak olyan békekötést kellett elfogadniuk, hogy el kell hagyniuk a Duna és Rajna táját. 5500 jazig lovast beosztott légioi sorába.

Ammianus Marcellinus, római történetíró a IV. században még beszél a jazigokról. De aztán mintha évszázadokig eltűntek volna az emberek emlékezetéből.

Bonnerjea IV. Béla magyar királlyal kapcsolatosan folytatja a „jazigok” történetét. Szerinte a király a tatárdúlás után hívta be őket Magyarországra és a Tisza mentén adott nekik szálláshelyet és kiváltságokat. A volt perzsák a magyarok barátaivá lettek, ma pedig „magyarok a magyarok között”. Ezt mutatja, hogy II. Rákóczi Ferenc függetlenségi harcában övele harcoltak.

A magyarországi jászok történetének mai kutatói, általában említik az antik világ jazigjait, de inkább azért, mert nem azonosítják velük a mai jászokat. Ez azonban nem lehet érv arra, hogy ne méltányoljuk Bonnerjea munkáját. Aki azt szeretné, hogy öregségében a derék magyarok, a vendégbarát Magyarországra visszaemlékező költő hangját meghallják. Nem felejtenék el, hogy

nagyon szerette a magyarokat, muzsikájukat, dalaikat, a délibábos Alföldet. Az elmúlására gondolva, kíván nekünk bő gyermekáldást, jó kenyeret és bort, hősi életet és jobb sorsot (*Köszönet*).